

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

DROGOVÁ ZÁVISLOST JAKO DŮSLEDEK
NEGATIVNĚ VYUŽÍVANÉHO VOLNÉHO
ČASU

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karolína Diallo

Autor práce: Jana Kohoutová

Studijní obor: Pedagogika volného času, kombinovaná forma

Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 10. 3. 2015

Jana Kohoutová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Mgr. Karolíně Diallo za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1. Volný čas	8
1.1 Pohledy na volný čas	9
1.2 Využívání volného času.....	10
1.2.1 Pozitivní využívání volného času	11
1.2.2 Negativní využívání volného času	11
1.3 Činitelé ovlivňující kvalitu volného času	11
1.3.1 Rodina.....	12
1.3.2 Vrstevnická skupina.....	13
1.3.3 Pedagogika volného času.....	15
1.3.3.1 Funkce pedagogiky volného času	17
1.4 Pedagogické ovlivňování volného času	18
2. Drogy	20
2.1 Drogová historie	20
2.2 Návykové látky	21
2.2.1 Příklady některých návykových látek.....	22
2.2.1.1 Alkohol	22
2.2.1.2 Konopné látky.....	24
2.2.1.3 Kokain.....	25
2.2.1.4 Heroin	26
3. Závislost	27
3.1 Druhy závislosti	29
3.2 Vývoj závislosti a její příčiny	30
3.3 Důsledky závislosti	32
3.4 Děti a závislost na alkoholu a drogách	33
3.4.1 Odlišnosti působení návykových látek u dětí	35

3.5	Krizová intervence	35
3.5.1	Farmakologická léčba	36
3.5.2	Psychosociální intervence	36
3.5.3	Prevence	37
4.	Drogy: negativní důsledek využívání volného času	38
4.1	Taneční zábavy	39
4.2	Virtuální realita	39
	Závěr	41
	Seznam použitých zdrojů	43
	Abstrakt	46
	Abstract	47

Úvod

První zmínka o drogách je známá již od starověku. V té době byly drogy získávání hlavně z přírodních zdrojů. Prvotně byly využívány převážně v lékařství a během náboženských obřadů. Avšak v důsledku válek se drogy začaly rozšiřovat a z lékařského pomocníka, který pomáhal tišit bolest, se pomalu začínal bezpochyby stávat globální problém. V České republice se drogy rozšířily po roce 1990, kdy se otevřela drogová scéna, a vznikl nelegální trh. Díky tomu se drogy dostaly mezi širokou veřejnost.

Jelikož poznatky o užívání drog sahají až do dálné historie, je nutno tomuto problému věnovat velikou pozornost. Jedná se o celospolečenský problém, který zaměstnává odborníky všech různých oborů a na jeho základě je vedeno mnoho studií. Je velmi rozsáhlý a do styku s ním může přijít každý z nás. Téměř každý den se ve své práci setkávám se závislými lidmi, mezi které poslední dobou patří čím dál tím více mladších lidí. Téma své bakalářské práce jsem si zvolila v souvislosti se studovaným oborem. Chtěla jsem zjistit, zda jsou drogy důsledkem nekvalitně využívaného volného času.

Hlavním cílem mé práce je tedy zjistit, zda existuje nějaký vztah mezi nekvalitně využívaným volným časem a závislostí na drogách.

Dnešní mládež je bohužel drogovou problematikou velmi ohrožována. Nastupující generace je stále více drogově liberálnější a v celkové populaci roste tolerance k drogám. Je tedy opravdu důležité zvolit vhodný způsob výchovy, který by vedl ke zdravému životnímu stylu a byl by prevencí před těmito sociálně patologickými jevy, se kterými se děti mohou ve volném čase setkat.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na čtyři kapitoly. V první části práce se snažím přiblížit pojem volný čas a možnosti jeho využívání. Snažím se zdůraznit, kteří činitelé mohou ovlivnit volný čas a následný výběr volnočasových aktivit. Další kapitolu jsem poté věnovala již samotné drogové problematice. Přibližuji drogovou historii a nastiňuji některé z návykových látek. Dále se zabývám abúzem závislosti a popisuji její příčiny a důsledky. Zaobírám se i rozdílným působením a dopadem drog mezi dospělými a mladými lidmi. Prací podtrhuji fakt, jak moc jsou děti s mládeží drogami ohroženy.

Závislost se u dětí vytváří daleko rychleji než u dospělých lidí. Dokonce i dopad na dětský organismus je daleko destruktivnější než u dospělých. V souvislosti s užíváním drog v práci uvádím možnosti krizové intervence. Poslední kapitolou se snažím zjistit, zda existují některé volnočasové aktivity, které zvyšují riziko užíváním drog u dětí a dospívající mládeže.

Práce shromažďuje poznatky mnoha známých autorů, kteří se zabývají volným časem a drogovou problematikou. Poslední kapitola se opírá o výzkumy, které byly zjišťovány Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu drogově závislých je potřeba tomuto problému věnovat pozornost a vynakládat veškeré úsilí k tomu, aby se tomuto negativnímu jevu předcházelo.

Je velmi důležité dětem pomáhat, aby uměly nakládat se svým volným časem a smysluplně ho využívaly. Základy pro žádoucí využívání volného času, by mělo prvotně dítě získat v rodině. Rodina předává dítěti hodnoty, které mají velký význam pro utváření pozitivního životního stylu. Neméně důležité je pak pedagogické ovlivňování volného času, které také následně pomáhá se smysluplným využíváním volného času.

1. Volný čas

Mezi laickou veřejností je pojem volný čas velmi rozšířený a každý si pod ním dokáže představit něco jiného. I z tohoto důvodu je pro tento termín mnoho definic. Dle B. Hofbauera je volný čas: „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Přesněji jde o činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“¹

Obecně však jde říci, že volným časem se rozumí všechny čas dne, se kterým může člověk nakládat podle svého uvážení. Je to čas, od kterého jsou odečteny činnosti spojené přímo se zabezpečením obživy a činnosti, které považujeme za povinnost. To znamená, že se jedná o čas, se kterým může jedinec nakládat dle svého uvážení a na základě svých zájmů. Tento čas je určen pouze pro jedince samotného a vyplňuje ho dobrovolně činnostmi, které mu poskytují uspokojení a příjemné zážitky. Jedná se běžně o činnosti, či základní funkce volného času, jako odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, sport a jiné aktivity. Toto vysvětlení volného času je vysvětlením pozitivním, právě tak jak ho definoval i M. Kaplánek, který uvádí, že volný čas lze chápat jak pozitivně tak i negativně. Negativní definice volného času je pak dle Kapláňka pouze jako volno od práce.²

O komplexní vymezení funkcí a možností volného času se zasloužil H. W. Opaschowski:

- „rekreace (zotavení a uvolnění);
- kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací);
- výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení);
- kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavby);
- komunikace (sociální kontakty a partnerství);
- participace (angažování se na vývoji společnosti);
- integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů);

¹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

² Srovnej: KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. České Budějovice: Jihočeská univerzita-Teologická fakulta, 2011, s. 6.

- *enkulturace (kulturní rozvoj sebe sama, kreativita v umění, sportu technických a dalších činnostech).*“³

1.1 Pohledy na volný čas

Na volný čas lze nahlížet z mnoha pohledů, které nejsou striktně odděleny, ale prolínají se, navzájem na sebe působí a ovlivňují se. Tyto pohledy se pokusila rozdělit Jiřina Pávková tímto způsobem:

1. Ekonomické hledisko: Toto hledisko je důležité, neboť kolik finančních prostředků společnost investuje do institucí pro volný čas, tolik možností využití má. Je zde zahrnuta samozřejmě i návratnost nákladů spojených s volným časem.

2. Sociologické a sociálně-psychologické hledisko: Zde je sledován vliv volnočasových aktivit na utváření mezilidských vztahů a na jejich kvalitu. Do tohoto hlediska spadá i rodina, která má velký vliv na vývoj jedince, a to i v oblasti volného času.

3. Politické hledisko: Z tohoto hlediska je potřeba uvážit jak a do jaké míry stát svými orgány zasahuje do volného času obyvatel a jak ovlivňuje instituce zabývající se volným časem. Stát může být zainteresovaný především zakládáním, financováním a ovlivňováním zařízení pro volný čas. Může pomáhat organizacím a vytvářet podmínky pro aktivní využívání volného času.

4. Zdravotně-hygienické hledisko: Řeší především, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka v rámci využití volného času (denní režim, výkonnost jednotlivce, hygiena prostředí a duševního života jedince).

5. Pedagogické a psychologické hledisko: Je zapotřebí rozlišovat od sebe jedince podle jejich individuálních odlišností. Pedagogičtí pracovníci by měli brát v úvahu, zda vybrané aktivity podporují uspokojování potřeb dětí a jsou vhodné z hlediska jejich vývoje. Pedagogové by měli využívat volný čas dětí smysluplně a tudíž jejich volný čas provázet výchovou, ale zároveň by daného jedince měli vést ke správnému využívání volného času.⁴

³ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003, s 12-13.

⁴ Srovnej: PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, kapitola 2.

1.2 Využívání volného času

„Volný čas poskytuje dnes jednotlivci i společnosti možnosti, jež nikdy předtím nebyly v takové míře k dispozici; současně je však také výzvou, s níž se každý musí učit vyrovnávat.“⁵

V dnešní době se můžeme bohužel setkávat s případy, kdy děti a mladí lidé volný čas smysluplně využívat nemohou, neboť jim v tom brání sociální nebo finanční důvody. Jindy zase svůj volný čas využít neumějí, jelikož nemají dostatek motivace a pak setrvávají ve stereotypu nicnedělání.⁶

Volný čas lze využívat pozitivně a negativně. Způsob, jakým je volný čas využíván, je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu, který zahrnuje hodnotovou orientaci člověka. Systém hodnot je u člověka individuální a projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání materiálních i sociálních životních podmínek.⁷

Dle Opaschowského se ve volném čase objevuje vždy některý z principů:

- dosazitelnost: prostorová a časová, informační, motivační a aktivní,
- otevřenost: permanentní přístupnost všem a ke všemu,
- charakter výzvy: důležité je bohaté povzbuzování,
- svobodné rozdělení času: umožňuje mít a používat volný čas libovolně,
- dobrovolnost: umožňuje zásadní uznání rozdílných struktur potřeb a motivace, účastníkům je tolerováno i minimum účasti,
- nenucenost: možnost být přirozený, osvobozený od jakéhokoliv předepisování, nutnosti úspěchu a konkurenčního boje
- možnost volby: svoboda příležitosti vyzkoušet si z různých možností nabídky,

⁵ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003, s 4.

⁶ Srovnej: HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003, s. 4-5.

⁷ Srovnej: PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, kapitola 2.4.

- možnost rozhodnutí: svobodné a nezávislé rozhodování,

- možnost iniciativy: rozvíjení vlastní aktivity, které vede k uspokojování osobních potřeb a přání.⁸

Tyto principy mají na jedince formativní charakter, který jim napomáhá při využívání volného času.

1.2.1 Pozitivní využívání volného času

Pozitivní využívání volného času Vážanský vysvětluje jako „*volně disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl pro jedince znamenat svobodu... Je také dobou, v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoli povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu jej nikdo nenutí a k čemu také není podvědomě nucen*“.⁹ Mezi aktivity, které jsou obsaženy v pozitivním využívání volného času, se řadí například sport, tanec, divadlo či jiné aktivity, které si individuum svobodně volí dle svého vlastního uvážení.

1.2.2 Negativní využívání volného času

Negativní využívání volného času je dle Vážanského zbývající doba celkového denního průběhu, která zůstala po studijně nebo pracovním podmíněném čase, povinnostech v domácnosti a uspokojení základních biologických potřeb atd.¹⁰ Jednoduše můžeme negativně využitý čas charakterizovat jako čas vyplněný negativní činností, poškozující jednotlivce nebo společnost.

1.3 Činitelé ovlivňující kvalitu volného času

Osobnost se utváří v ontogenetickém vývoji za pomoci různých činitelů. Některé předpoklady si jedinec do života přináší v podobě vrozené, jiné získává vlivem prostředí v průběhu svého vývoje. Existuje tudíž i mnoho faktorů ovlivňující kvalitu trávení volného času jedince. Tyto faktory se mezi sebou mohou částečně prolínat a navazovat na sebe. Klíčovým činitelem, který působí na jedince je rodina. Mezi ty další se například

⁸ Srovnej: VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 85-88.

⁹ VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 85-88.

¹⁰ Srovnej: VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 85-88.

řadí vrstevnická skupina či mimoškolní prostředí. Jejich vliv na jedince může být pozitivní ale i negativní.

1.3.1 Rodina

Rodina je velice křehká a velmi významná instituce, která je vysoce respektována. Pro lidského jedince je rodina prvním přirozeným společenským prostředím. Tato instituce je nejdůležitějším převodním mechanismem, který předává hodnoty z generace na generaci.¹¹

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti.“¹²

Význam rodiny a jejího výchovného vlivu na osobnost člověka je znám již od starověkého Řecka. První mezilidské vztahy a hodnotové orientace si jedinec utváří právě díky rodině a v tomto kontextu plní široké spektrum funkcí a rolí. Z hlediska její dominantní role ji lze pojmut jako strukturovaný celek, který účelně utváří relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro život lidí. Je vnímána jako základní jednotka každé společnosti a funguje jako primární společenská skupina, ve které dospělí členové odpovídají za péči a výchovu svých dětí.¹³

Samotná rodina je pro dítě již od začátku jeho existence vzorem chování, dítě se od nich učí. Přebírá jejich společenské prostředí a snaží se v něm orientovat, učí se společenským standardům a osvojuje si konkrétní systém kulturních poznatků, norem a hodnot. To vše mu umožňuje aktivní účast ve společenském životě. Rodina formuje mravní profil jedince a její prostředí má velký vliv na socializaci dítěte. Toto prostředí ho může ovlivňovat jak vztahovými vazbami v rodině, vybavením rodinného prostředí, tak i sociálně-kulturními aspekty. Avšak jedním z nejhlavnějších účelů rodiny je výchovná péče o dítě a samotný význam výchovy k aktivnímu trávení volného času. Jedná se o velmi pozitivní aspekt, který má velký význam pro utváření pozitivního životního stylu. Je důležité, aby rodiče byli připravení. V oblasti utváření hodnot k využívání volného času je potřeba, aby nepůsobili jako činitel direktivně rozhodující, ani jako činitel

¹¹ Srovnej: PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 101.

¹² HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 56.

¹³ Srovnej: JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 19.

lhostejný, ale aby byli pro své děti spíše inspirátorem či spoluorganizátorem aktivit ve volném čase.¹⁴

„Volný čas je přitom chápán jako čas, v němž jedinec na základě svého svobodného rozhodnutí, vlastních zájmů, pocitů a nálad volí činnost, které se bude věnovat. Vedle přímého vlivu stylu rodinné výchovy, kromě vnitřních osobnostních vlivů, vnějších vlivů subkultury a dalších společenských vlivů se část mládeže dostává na „šikmou plochu“ právě díky akčnímu vakuu ve volném čase.“¹⁵ Mezi tyto děti můžeme zařadit chronické „sledovače“ televize, filmů a počítačových her. Dále také děti, omezující sociální kontakty na internetové sítě, mládež bloudící po ulicích nebo restauracích a samozřejmě mládež vyhledávající dramatické a dobrodružné aktivity v podobě násilí, kriminality, drog či alkoholu.¹⁶

1.3.2 Vrstevnická skupina

Jako skupina se označuje určitá suma lidí, která má mezi sebou bezprostřední interakce, uznává společné normy a má společný cíl. Má formativní vliv na člověka a podílí se na jeho dotváření sociálních rysů, individuální výkonnosti a posiluje jeho sociální identitu. Skupina lidí uspokojuje důležité lidské potřeby a to:

- Potřeba uznání
- Potřeba lásky
- Potřeba být s lidmi
- Potřeba seberealizování¹⁷

„Vrstevnická skupina - Angl. peer group. Skupina dětí nebo mladých lidí přibližně stejného věku a často i s přibližně stejným sociálním statusem. Má významnou úlohu při socializaci jedince, zejm. při přechodu k dospělé roli, nabízí určitou ochranu a zázemí, může částečně kompenzovat sociální a citovou deprivaci svého člena. Může mít na své členy výrazně pozitivní vliv (jaký se realizuje prostřednictvím některých organizací

¹⁴ Srovnej: PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, kapitola 5.1.

¹⁵ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 110.

¹⁶ Srovnej: PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 110.

¹⁷ Srovnej: ŠOLC, P. *Skupinová dynamika a práce se školní třídou*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, kapitola 1.

a hnutí mládeže), ale i vliv výrazně negativní, vedoucí k porušování kulturních norem (delikventní party, gangy).“¹⁸

Vrstevnické skupiny řadíme do skupiny sekundární. Jedinec si tuto skupinu může zvolit sám nebo do ní může být přiřazen (většinou tomu bývá v mateřské školce). Kontakt s dětmi stejného věku je velmi důležitý, dle výzkumů je dokonce zjištěno, že děti, které měli omezené styky s vrstevníky, měli potíže s osvojením sociálních dovedností a projevovala se u nich více introverze.¹⁹

Pro veškeré skupiny existuje mnoho rozdělení. V rámci volného času se nejčastěji setkáváme s rozdělením na formální skupiny a neformální skupiny.

Formální skupiny: jedná se o účelové skupiny, které jsou organizované pravidly. Vznikají v rámci určité instituce a impulz pro jejich vznik přichází zvenčí. Jsou to skupiny, které mají svoji strukturu, řídí se pravidly a interakce mezi členy jsou přesně vymezeny a definovány. Příkladem takovéto skupiny může být školní třída, vojenský oddíl atd.

Neformální skupiny: tyto skupiny vznikají spontánně, na základě společných cílů a bez organizovaného dozoru. Jejich cílem je uspokojování lidských potřeb, rozvoj přátelských vztahů a kontaktu mezi lidmi. Neformální skupinou by mohla být například parta spolužáků nebo spolupracovníci v zaměstnání.²⁰

„Jednou z nejdůležitějších charakteristik skupin je jejich vliv na jedince. Skupina je takové seskupení lidí, které jako celek působí na své členy způsobem, který je kvalitativně odlišný od vlivu jedince na jedince. Část vlivu skupiny na jejího člena vysvětluje povaha skupin. Existence skupiny je podmíněná konformitou, ochotou budoucích členů podřídít se společným pravidlům, skupinovým normám.“²¹ Pevně soudržné skupiny mají na chování člověka velmi silný vliv. Tento vliv může vést k různým změnám jedince. Jednou z nejlepších variant je samozřejmě pozitivní ovlivňování. Toto ovlivňování může samotného jedince vést k lepším výkonům a k získání lepšího postavení jak ve společnosti, tak ve skupině. Tlak ze strany skupiny

¹⁸ PRŮCHOVÁ, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 274.

¹⁹ Srovnej: PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 118.

²⁰ Srovnej: ŠOLC, P. *Skupinová dynamika a práce se školní třídou*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, s. 9 a VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, s. 326.

²¹ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, s. 330.

však může mít i podobu negativní. Takovýmto negativním projevem může být například sociální zahálení. Jedná se o jev, který prokazuje, že čím více lidí pracuje na společném úkolu, který neodhalí výsledek jednotlivce, tím nižší výkon v průměru na jedince připadá. Dalším negativním vlivem může skupina působit na myšlení člověka. Myšlení v rámci celé skupiny často strhne na svou stranu i jedince, který by daným způsobem nikdy nejednal. V této souvislosti hovoříme o skupinářském myšlení, které vlastně svým způsobem ničí identitu a zdravý rozum jedince.

Příslušnost k určité skupině může tedy rozhodujícím způsobem ovlivňovat náplň volného času jedince.²²

1.3.3 Pedagogika volného času

Pojmy jako mimoškolní výchova či výchova mimo vyučování jsou termíny, které se postupem času přestávají používat a jsou nahrazovány modernějším pojmem pedagogika volného času. Pod pojmem pedagogika volného času si můžeme představit veškeré aktivity, které jedinec vykonává ve svém volném čase, mimo povinné vyučování. Pávková tyto aktivity charakterizuje jako činnosti probíhající mimo povinné vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, institucionálně zajištěnou a uskutečňovanou převážně ve volném čase. Obsahem pedagogiky volného času jsou činnosti odpočinkové, rekreační a zájmové. Odpočinkové a rekreační činnosti slouží k odbourávání únavy a k celkovému odreagování. Naproti tomu zájmové činnosti jsou aktivní nebo receptivní činnosti, které jsou děleny do zájmových oblastí dle priorit jejich vlivu na rozvoj určitých složek osobnosti.²³

Zájmové činnosti se tedy rozdělují do oblastí:

- Rukodělné činnosti: jsou zaměřené převážně na rozvoj manuálních dovedností,
- Přírodovědné zájmové činnosti: seznamují jedince se základy přírodních věd,
- Estetickovýchovné činnosti: rozvíjejí kreativitu a formují vztah k estetickým hodnotám,

²² Srovnej: VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, s. 330-334.

²³ Srovnej: JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 23.

- Tělovýchova a sport: oblast, zaměřena na rozvoj fyzické zdatnosti, tolerance a smyslu pro fair play,
- Společenskovědní zájmová činnost: rozšiřuje poznatky o společnosti a její historii i tradici,
- Práce s počítači: seznamuje jedince s prací na počítači, rozvíjí logické uvažování při programování.²⁴

Všechny tyto výchovné, volnočasové činnosti se řídí na základě stanovených cílů, které formuje pedagog volného času. Stanovení těchto cílů je jednou ze základních činností pedagoga. Výchovné cíle se odvozují od obecně stanovených cílů výchovně vzdělávací činnosti a reagují na potřeby společenského vývoje. Jsou spojeny s kulturou společnosti, s obecnými hodnotami a postoji určité skupiny.²⁵

Obecné cíle výchovného působení mimo vyučování jsou zakotveny ve školském zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Jedná se hlavně o cíle:

- rozvoj osobnosti člověka a jeho příprava pro budoucí život v rámci celoživotního vzdělávání,
- pochopení a uplatňování demokratických zásad či základních lidských práv a svobod,
- poznání světových a evropských kulturních hodnot,
- získání základních znalostí o životním prostředí a jejich uplatňování.²⁶

„Posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, děti a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatelů, animátorů) a později i samostatně učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit

²⁴ Srovnej: Srovnej: HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003, s. 32.

²⁵ Srovnej: Srovnej: HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003. Str. 29 a PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 39-41 a JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 42.

²⁶ Srovnej: HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2007, s. 11.

*a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody.*²⁷

1.3.3.1 Funkce pedagogiky volného času

Funkce pedagogiky volného času vyplývají ze společenských potřeb a jejich podíl je závislý dle zaměření jednotlivých činností nebo institucí. Pávková této specifické oblasti výchovného působení přisuzuje čtyři funkce:

1. Výchovně-vzdělávací funkce: tato funkce je velmi důležitá, a proto je na její plnění kladen velký důraz. Instituce v rámci této funkce kladou důraz na rozvoj schopností dětí a mládeže a na usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich potřeb a to ve směru žádoucího využívání volného času.

2. Zdravotní funkce: instituce napomáhají vytvářet zdravý životní styl pomocí střídání činností různého charakteru. Pohybové, tělovýchovné a sportovní činnosti, společně s pobytem na čerstvém vzduchu by měli dětem kompenzovat dlouhé sezení při vyučování. Tyto aktivity by měli dětem přinášet radost a uspokojení a měli by mít pozitivní vliv nejen na zdraví fyzické, ale i psychické a sociální.

3. Sociální funkce: instituce pro výchovu mimo vyučování zajišťují péči v době, kdy ještě rodiče nejsou doma z práce nebo kdy mají jiné povinnosti. V této době mají možnost vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými životními podmínkami v rodinách. Podílejí se též na utváření žádoucích sociálních vztahů a podporují komunikaci a spolupráci mezi dětmi.

4. Preventivní funkce: preventivní funkcí se rozumí prevence negativních, sociálně patologických jevů. Tato prevence je směřována zejména do oblastí drogové závislosti, alkoholismu, kouření, kriminality, delikvence, záškoláctví, šikanování, xenofobie, rasismu a jiných forem násilného chování. Prevence se dělí do třech dimenzí. Primární prevence je určena celé populaci, která ještě není kriminálně narušená. Může být nespécifická nebo zaměřena na jednu z rizikových činností. Sekundární prevence je již zaměřena na kriminálně rizikové jedince a skupiny, ale i na ty jedince, kteří jsou možnými potencionálními oběťmi. A terciální prevence už usiluje o léčení. Zaměřuje se na sociální prostředí, příčiny a podmínky vzniku sociálně patologických jevů a snaží se zabránit recidivě.²⁸

²⁷ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 18.

²⁸ Srovnej: PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 39-41 a JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 25-26.

1.4 Pedagogické ovlivňování volného času

„Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti.“²⁹

Proto, aby byla pedagogika volného času úspěšná, je nutné dodržovat několik pedagogických zásad, jejichž respektování vede k efektivitě pedagogického procesu. V rovině obecných pedagogických zásad by se jednalo zejména o zásadu přiměřenosti, cílevědomosti, poslušnosti, aktivity, názornosti a zásadu vyzdvihování kladných rysů osobnosti. Z charakteru výchovy mimo vyučování poté vyplývají další specifické požadavky, díky nimž lze posuzovat kvalitu výchovného působení. Jedná se o:

- požadavek pedagogického ovlivňování volného času: pedagogické vedení dětí k rozumnému, pozitivnímu využívání volného času,
- požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování: požadavek zaměřený na rozvoj osobnosti dítěte,
- požadavek dobrovolnosti: dobrovolná účast dětí na činnostech je velmi důležitá,
- požadavek aktivity: vedení dětí k aktivnímu podílu na všech etapách činnosti (na plánování, přípravě, realizaci i na hodnocení),
- požadavek seberealizace: taková činnost, při níž může každý jedinec uplatnit své vlohy a schopnosti a být tak úspěšný,
- požadavek pestrosti a přitažlivosti: tento požadavek předpokládá rovnováhu mezi organizovanými a spontánními činnostmi. Týká se tedy obsahu, metod a forem práce a jejich střídání,
- požadavek zajímavosti a zájmovosti: zdůrazňuje význam zájmové činnosti. Uspokojuje, rozvíjí a prohlubuje zájmy jedinců,
- požadavek citlivosti a citovosti: hodnocení zájmové činnosti má být citlivé s ohledem na každého jedince a má vyvolávat kladné emoce.³⁰

²⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 37.

³⁰ Srovnej: PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 39-41 a JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 46-48.

Jednou z nejdůležitějších zásad, které zvyšují u dětí zájem je vhodná motivace. Motivace je souhrn toho, co člověka pobízí, aby určitou činnost dělal, nebo mu v tom naopak zabraňuje.³¹ Díky motivaci v dětech pedagog vyvolává potřeby, zvyšuje u nich zájem o danou činnost a zároveň jim naznačuje cestu, jak tyto potřeby uspokojit. Motivace by tedy měla vycházet z přirozených potřeb dítěte, z jejich kladných zkušeností a měla by být přiměřená k věku dítěte. Motivace aktivizuje, reguluje a posiluje žádoucí chování. Jelikož aktivita dítěte v zájmové činnosti nemůže být vynucena, musí být vyvolána vhodnou motivací.

„Obecné pedagogické zásady s požadavky pedagogiky volného času tvoří jednotu. Jejich dodržování chápeme jako základ strategie pedagogické práce, která podporuje kvalitu vedení zájmového útvaru.“³²

Pokud jsou všechny tyto požadavky a zásady vykonávány dobře, vede to k celkovému rozvoji jedince, k jeho pozitivnímu vztahu k vlastní osobě i k ostatním jedincům a k plnohodnotnému využívání volného času. Je zde však otázka, kam vede selhání těchto činitelů? Nenaplnění volného času některou smysluplnou činností svádí jedince k negativním, někdy až destruktivním aktivitám. Jedná se o tzv. záškové činnosti, kterými jsou například drogová závislost, alkoholismus, kouření, kriminalita, delikvence, virtuální drogy, záškoláctví, šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování nebo rasismus. Za to, že se dítě rozhodlo pro některou ze záškových činností, může často fakt, že selhal jeden z faktorů ovlivňující využívání volného času (rodina, vrstevnická skupina či pedagog volného času).³³

³¹ Srovnej: ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 145.

³² HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 30.

³³ Srovnej: HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 58.

2. Drogy

Již výše bylo zmiňováno, že jedním ze sociálně patologických jevů ve volném čase se často stává drogová problematika. V poslední době je této problematice ve společnosti zasvěceno mnoho prostoru. Jelikož poznatky o užívání drog sahají až do dálné historie, je nutno tomuto problému věnovat velikou pozornost. Jedná se o celospolečenský problém, který zaměstnává odborníky všech různých oborů a na jehož základě je vedeno mnoho studií. Je velmi rozsáhlý a do styku s ním může přijít každý z nás.

2.1 Drogová historie

Historie drog sahá až do starověku. Mezi nejstarší známé drogy, které byly získávány z přírodních zdrojů, se řadily opium, marihuana a kokain. Opium z máku znali už staří Sumérové, Egypťané, Peršané, Číňané i Hindové. V evropských zemích se vlastnosti opia využívali v lékařství. Stejně tak byly využívány účinky indického konopí, které je zdrojem hašiše a marihuany. Uvádí se, že tyto drogy byly využívány během náboženských obřadů. V některých případech dokonce sloužili náboženským sektám k teroristickým akcím.³⁴

Na území Jižní Ameriky je nejrozšířenější droga kokain. Podle indiánské pověsti první Ink přinesl tuto rostlinu lidem, které chtěl rozveselit, aby nebyli smutní a unavení. Počátek moderní podoby kokainu se uvádí ve spojení s rozvojem chemie a medicíny v druhé polovině 19. století.

Během 19. století a v první polovině 20. století se v důsledku válek v Evropě a v USA používaly heroin, morfium a kodein též v lékařství jako léky tišící bolest. V důsledku jejich rozšiřování se začalo mluvit o jejich škodlivosti a roku 1914 se tyto drogy stali v USA nelegálními.³⁵

V souvislosti novodobé historie šíření a zneužívání drog představuje jejich užívání globální problém. V 19. a 20. století se názory na problém užívání drog rozlišují do tří etap.

³⁴ Srovnej: ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 12.

³⁵ Srovnej: ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 12.

1) Do r. 1960 byly drogy pokládány za odborný problém. Zabývala se jím úzká skupina specialistů jak ze strany trestné činnosti, tak ze strany léčení závislostí.

2) V letech 1960 – 1990 se zejména ve vyspělých zemích hovoří o společenském problému, který se dotýká mnoha sociální vrstev. V USA a v západní Evropě dochází k enormnímu nárůstu užívání drog. Důsledkem jsou zdravotní a sociální problémy.

3) Od r. 1990 je již problém drog brán jako problém globální připodobňovaný například problému migrace či životního prostředí. Ovlivňuje prakticky všechny země světa.³⁶

V České republice došlo v drogové sféře po roce 1990 k zásadním změnám, které nemohly zůstat nepovšimnuty. Jednalo se převážně o otevření drogové scény a vzniku nelegálního trhu, pouličního prodeje drog a užívání drog na veřejném prostranství. To zapříčinilo, že se s drogovou problematikou mohli setkat i občané, kteří se s ní doposud neselekali. Na českém trhu se začínaly objevovat „klasické“ drogy jako jsou heroin, extáze, kokain či pervitin. Zvýšila se též dostupnost drog, které čím dál tím více začaly pronikat do menších obcí. Do výroby a distribuce drog byly zapojeny organizované skupiny, které se často zapojovaly i do mezinárodního organizovaného zločinu.³⁷

2.2 Návykové látky

Drogami (návykovými látkami) se označují látky přírodní i chemické. Je pro ně charakteristické, že dokáží pozměnit jednu nebo více funkcí organismu. Ovlivňují naši psychiku, prožívání i naše chování. Již z názvu „návykové látky“ vyplývá, že mohou vyvolat závislost.³⁸ Tom Illes uvádí nutné zdůraznění toho, že návykové látky a drogy nelze dělit na „měkké“ a „tvrdé“. Tento model vysvětluje na příkladu jedu, protože jed ať je kyselý nebo sladký, je to stále jed.³⁹ Avšak určité dělení zde je. Jak uvádí Helena Zášková, jedná se o rozdělení na drogy legální, nelegální a drogy „startující“ (to jsou látky legální, které zvyšují riziko přechodu k ilegálním látkám).⁴⁰

³⁶ Srovnej: KALINA K. a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, kapitola 1/1.

³⁷ TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Sociálněpatologické aspekty zneužívání drog u pražské mládeže*. Praha: IKSP, 1999, s. 8 - 12.

³⁸ Srovnej: MÁDROVÁ, E. *Prevence závislostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 5.

³⁹ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 6.

⁴⁰ Srovnej: ZÁŠKOVÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 13.

Světová zdravotnická organizace rozděluje drogy do podrobnější charakteristiky. Řídí se při tom typem závislosti, který jednotlivé drogy vyvolávají:

- Morfinový typ závislosti
- Barbituráto-alkoholový typ
- Kokainový typ
- Kanabisový typ
- Amfetaminový typ
- Kathový typ
- Halucinogenový typ
- Analgetikový typ
- Anxiolytikový typ
- Závislost na těkavých látkách
- Tabákový typ
- Kofeinový typ ⁴¹

Za zvláštní druh návykové látky by se dal považovat samotný alkohol.

2.2.1 Příklady některých návykových látek

Již výše bylo zmiňováno, že v současné době je na trhu nepřeborné množství druhů různých návykových látek, které lidé objevují již tisíce let. Po tuto dlouhou dobu lidstvo dokazuje svoji ohromnou vynalézavost a nachází stále nové přírodní či uměle vyrobené substance, které dokáží vyvolat závislost. Každá látka má samozřejmě jiné složení a její duševní a léčebný účinek je přitom pochopitelně také jiný. Přibližme si tedy některé z návykových látek.

2.2.1.1 Alkohol

Alkohol je řazen jako samostatný, zvláštní druh návykové látky. Důvodem k tomu je ten fakt, že společnost nemá ve zvyku řadit alkohol mezi drogy. Jedná se o nejrozšířenější drogu a občané ČR se řadí mezi největší spotřebitele alkoholu na jednu osobu v celosvětovém měřítku.⁴²

⁴¹ Srovnej: ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 13.

⁴² Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 9.

V malých dávkách tato návyková látka většinou vytváří povzbudivý efekt. Vyvolává však často depresivní stavy, a tím poškozují nervový systém. Jestliže se v krvi nachází vyšší hladina alkoholu, je zpomalována mozková činnost tak závažně, že narušuje jak paměť, tak i svalovou koordinaci a rovnováhu. Stálé užívání alkoholu vede k poškození ostatních orgánů v těle. Například poškození jater, žaludku, slinivky atd.⁴³ Alkohol ničí a zabíjí častěji než jiné návykové látky. Je to z důvodu jeho dostupnosti a vysoké tolerance požívání této návykové látky. Mladí často začínají s pitím alkoholu ve věku mezi 12. a 17. rokem a to proto, aby se vyrovnali těm starším.⁴⁴

Tabulka č. 1: Vztah české populace k pití alkoholických nápojů (zdroj: Skála, J.²)

Skupina obyvatelstva	Charakteristika	% osob v populaci
Abstinenti	Zásadně nepijí alkohol	asi 10 %
Konzumenti	Nevypijí více než půl litru piva po práci, po jídle, hladina alkoholu v krvi nepřesáhne 0,3 promile	asi 40 %
Příležitostní pijáci	Hladina alkoholu v krvi nepřesáhne častěji než 4 krát ročně 1 promile	asi 27 %
Pravidelní pijáci -abuzéři	Alkohol v krvi přesáhne 1 promile častěji než 4 krát ročně	asi 20 %
Závislí na alkoholu	Zehátralí v tělesné i v duševní oblasti	asi 3 %

45

Ve větším množství může mít alkohol na člověka přímé a nepřímé negativní účinky. Mezi přímá rizika působení alkoholu na zdraví se řadí cirhóza jater a Korsakovův syndrom. Alkohol může také ovlivňovat vznik nádorového onemocnění a má negativní vliv i na kardiovaskulární systém. Příkladem nepřímého negativního účinku může být podíl na dopravních nehodách, kriminálních činech a vraždách. V praxi byl také prokázán vztah mezi alkoholem a agresivitou.⁴⁶ Vztah mezi těmito subjekty potvrzují hlavně analýzy kriminality. Z dřívějších teorií je známo, že alkohol narušuje činnost mozkových center a tím se snižuje kontrolovatelnost chování. Z této příčiny jsou lidé agresivní. V současné době se však předpokládá, že podnapilí jedinci mají požitím alkoholu sníženou schopnost ovládat své nevhodné chování, a proto je u nich větší pravděpodobnost výskytu agresivního chování. To je však potvrzeno pouze u jedinců, kteří mají sklony chovat se vůči jiným agresivně. U lidí, kteří k tomuto jednání sklony

⁴³Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 9.

⁴⁴Srovnej: ARTERBURN, S., BURNS, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno: Nová naděje, 2001, kapitola 4.

⁴⁵ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 29 – citováno z: Skála, j. a kol: *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Avicenum, Praha 1987.

⁴⁶Srovnej: KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, s. 196-197.

nemají, vliv alkoholu na agresi prokázán nebyl. Nicméně je patrné, že lidé pod vlivem alkoholu jsou schopni způsobit daleko větší újmu na zdraví, životech, majetku i na citové stránce jedince.⁴⁷

„Alkohol odbrzdí a uvolňuje afektivní potenciál, který má jinak osoba pod kontrolou.“⁴⁸

2.2.1.2 Konopné látky

Konopí (*Cannabis sativa*) pochází ze střední Asie, odkud se asi v 8. století př. n. l. dovezlo do Indie a později se společně s islamizací rozšířilo do všech kontinentů. Mezi konopné látky se řadí hašiš a marihuana. Obě dvě látky se získávají z jednoleté dvoudomé rostliny *Cannabis sativa*. Hašiš je obsažen v pryskyřici nebo v sušených samičích květech indického konopí, zatímco marihuana se získává ze sušených částí této rostliny, a to zvláště z listů, stonků nebo květů.⁴⁹ Síla těchto látek je určována množstvím THC, které je v nich obsaženo. Dohady o škodlivém působení konopných látek na lidský organismus se vedly celá léta. V padesátých letech bylo užívání konopné drogy spojováno s násilím, amnézií a sexuálními zbesilostmi. Naopak v šedesátých a sedmdesátých letech byla dokonce marihuana považována za neškodlivou. Dnešní studie však potvrzují, že mají negativní mentální, emocionální a fyzický dopad na lidský organismus. Je prokázáno, že na děti má marihuana dokonce velice špatný vliv.⁵⁰

V dnešní době patří kouření této drogy k poměrně nejrozšířenějšímu druhu závislosti. A to proto, že umí navodit pocity uvolněnosti, euforii nebo zvýšit sexuální aktivitu, ale i proto, že neustále přibývá počet lidí, kteří tuto drogu považují za relativně neškodnou. Nicméně její užívání s sebou nese mnoho negativních účinků na lidský organismus. Zvláště pak na některé psychické jevy. Již sporadické užití této látky narušuje krátkodobou paměť, ovlivňuje myšlení a pozornost, poškozují tkáň, oslabuje imunitní systém. Její chronické užívání má na lidský organismus ještě daleko horší účinky. Dokonce byl zjištěn i její vztah k výskytu schizofrenie.⁵¹

⁴⁷ Srovnej: VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, s. 330.

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 172.

⁴⁹ Srovnej: GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 51.

⁵⁰ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 14.

⁵¹ Srovnej: KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. Str. 204 a GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 52-53.

„Při jediném konzumu hašiše může dojít k těmto tělesným účinkům:

- *zvýšení srdeční frekvence*
- *zvýšení krevního tlaku*
- *rozšíření zornic*
- *třes rukou*
- *nejistá chůze*
- *zvýšená chuť k jídlu*
- *nevolnost až zvracení (při předávkování)*
- *bolesti hlavy*
- *necitlivost v oblasti kůže*⁵²

Tyto látky mohou být také zdrojem agrese či úzkosti. Jelikož se nejčastěji užívají ve formě balených cigaret, většina konzumentů trpí chronickou bronchitidou a jsou ohroženi rakovinou. Dokonce se uvádí, že riziko výskytu rakoviny plic je u kouření konopných výrobků pět až desetkrát vyšší než u kouření tabákových produktů.⁵³

2.2.1.3 Kokain

Jedná se o alkaloid vytažený z listů jihoamerického stromu Koky. Substance této látky je známá již od dávných dob, kdy se užívala převážně jako prostředek zvyšující výkon a tišící hlad. Na území dnešního Equadoru byla tato droga známá již před 5000 lety. V Jižní Americe, kde byl kokain dříve využíván k náboženským obřadům, patří tato droga mezi velmi rozšířené. Avšak poprvé byla tato látka vyrobena lékárníkem F. Gaedcke v roce 1835 a měla sloužit hlavně k lékařským účelům. Až ve 20. letech se kokain pomalu stává módním a je zneužíván hlavně mezi umělci a intelektuály.⁵⁴

*„Kokain je silně návyková droga, která je pro uživatele velmi škodlivá a pro okolí nebezpečná!“*⁵⁵ Kokain sice nevyvolává somatickou závislost, avšak o to mocnější je

⁵² GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 53.

⁵³ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 16 a GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 53.

⁵⁴ Srovnej: GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 66.

⁵⁵ ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 20.

závislost psychická. Dle některých autorů je závislost na kokainu vůbec nejsilnější závislostí, která může být.⁵⁶

Stimulační euforický účinek této drogy se dostaví okamžitě a trvá 5 až 30 minut. V této době může člověk pocítit příliv silné psychické energie, pocit sebevědomí, zvýšení svalové síly, výkonnosti nebo prudký sexuální impuls. Pro udržení těchto pocitů se po uplynutí třiceti minut musí droga opět aplikovat a proto je velmi nebezpečná a finančně nákladná. Po odeznění drogy se dostaví skleslost a deprese, někdy až myšlenky na sebevraždu.⁵⁷

Kokain je silné anorektikum a jeho uživatelé jsou proto často podvyživení. Jeho užívání představuje velkou zátěž pro kardiovaskulární systém. U závislých stoupá riziko srdečních a mozkových příhod. Při dlouhodobém šňupání hrozí rozleptání sliznice až proděravění nosní přepážky. Poškozuje plíce a zvyšuje dýchací problémy. Časté je i nevyléčitelné poškození mozku a psychické problémy v podobě halucinací a kolísavé nálady. Tyto problémy jsou poté spojeny se zvyšující se agresivitou. Jeho dlouhodobé užívání může vést ke zvyšování nevhodnosti a k sebevraždám. Při předávkování se dostávají záchvaty křečí, stoupá teplota, slábne krevní oběh a otrávený může umřít na selhání dýchacího či kardiovaskulárního systému.⁵⁸

2.2.1.4 Heroin

„Heroin byl syntetizován v roce 1874, v roce 1898 jej začala německá firma Bayer prodávat pod jménem heroisch, což znamená „silný“. Po léta byl heroin považován za účinný lék pro závislost na morfinu. Pikantní je, že heroin byl zpočátku považován za lék s nulovým rizikem vzniku závislosti.“⁵⁹

Tato droga se vyrábí z morfinu, který je účinnou látkou opia. Jedná se o jednu z nejnebezpečnějších a nejvíce návykových drog. Heroin způsobuje psychickou i tělesnou závislost, která přichází velmi rychle a je velmi silná a to už po prvním nebo druhém užití. Narkomani jsou nuceni stále zvyšovat denní dávky, aby zachovali efekt drogy, který jim

⁵⁶ Srovnej: KALINA K. a kolektiv, MINAŘÍK J. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 165.

⁵⁷ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 21-22.

⁵⁸ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 22 a GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 67-68.

⁵⁹ KALINA K. a kolektiv, MINAŘÍK J. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 161.

přivozuje stav euforie spojený s vnitřní pohodou a úlevou od problémů, úzkostí a pocitů nechuti. Z tohoto důvodu dochází často k přesahování dávky až za smrtelnou hranici a tím pádem k předávkování, které může končit smrtí.⁶⁰ „*Opojení heroinem je podle výpovědí všech závislých to „nejkrásnější, co si jen můžeš na tomto světě představit.“*“⁶¹

Nežádoucím účinkem této drogy je utlumení dýchacího systému, které může vést až k zástavě dechu. Může vyvolávat ospalost, zvracení, bledou kůži, poruchy spánku či bolesti v celém těle. Psychika člověka je ohrožena depresivními náladami, které vedou až k suicidálním myšlenkám. Mezi další negativní efekty heroinu se řadí trvalé poškození mozku, porucha koordinace, poruchy paměti a celkové oslabení imunitního systému. Při nitrožilním užití hrozí nákaza žloutenkou typu C, AIDS a onemocněním tuberkulózou. Abstinenci příznaky mohou ohrozit základní životní funkce.

3. Závislost

*„Závislost lze definovat jako chronickou a progredující poruchu, která se rozvíjí na pozadí přirozené touhy člověka po změně prožívání. Člověk od nepaměti hledá způsoby, jak zintenzívnit prožitek radosti, euforie a slasti, jak uniknout před bolestí a pocity samoty a izolace. Za určitých okolností tato přirozená touha může přejít v nutkavost a zavdat tak příčinu k rozvoji chorobných znaků. Ty se projevují, vedle nutkavého dychtění po změně prožívání, také narušením až ztrátou kontroly nad nutkavým chováním, pokračováním v dosavadním vzorci chování i přes narůstající důsledky a prohloubením stavu nelibosti při přerušení tohoto vzorce“*⁶²

Závislost, latinsky „*addictus*“, je termín, který dříve označoval předávání zboží mezi obchodníky. V oblasti závislosti lidí na drogách se převážně užívá slovo francouzského původu – „*accroché*“. Význam tohoto slova se dá vyjádřit slovním spojením „*chycen na háčku*“, kterým se také označují lidé na droze závislí. Jaro Křivohlavý vysvětluje závislost jako posedlost, která zotročuje člověka a zbavuje ho vnitřní svobody. Bez snahy o překonání závislosti čeká takového člověka zkáza. Závislý člověk si většinou svoji

⁶⁰ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 32-34.

⁶¹ GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 72.

⁶² KALINA K. a kolektiv, KUDRLE, S. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 165.

závislost neuvědomuje a popírá, že by něco mělo být v nepořádku, popírá i morální hodnoty a není již schopen správného reálného vidění.⁶³

Jedná se o stav, kdy absence návykové látky nebo jiného podnětu vyvolává v organismu psychické nebo fyzické obtíže. WHO (Světové zdravotní organizace) uvádí, že návyk na lékách, drogách nebo alkoholu je stav periodické nebo chronické intoxikace psychotropními substancemi, který je vyvoláván opakovaným užíváním dané látky a je škodlivý nejen pro jednotlivce ale i pro celou společnost.⁶⁴

Dle Mádrové dokonce závislost znamená celkovou ztrátu svobody a zároveň i ztrátu kontroly nad vlastním životem. Jde tedy o chorobný stav, který je spojen s neovladatelnou touhou po opakování prožitku, většinou s tendencí zvyšování dávky.⁶⁵ „*Definitivní diagnóza závislosti se stanovuje tehdy, jestliže během posledního roku došlo ke třem nebo více z následujících projevů:*

- *silná touha užívat návykovou látku,*
- *potíže v sebeovládání při užívání návykové látky,*
- *návyková látka užívána s úmyslem zmenšit příznaky tělesného odvykacího stavu,*
- *vyžadování vyšších dávek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami,*
- *postupné zanedbávání jiných zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky,*
- *pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků.“*⁶⁶

Helena Zášková uvádí, že závislost na látkách je psychický či somatický stav, který vyplývá z interakce organismu, dané látky a charakterizovaným nutkavým chováním požívat danou látku. Člověk může být na návykové látce závislý v různých stupních. Od lehké závislosti až k těžké formě. Stupeň závislosti uvádí jeho ochotu obětovat směnitelné či nesměnitelné hodnoty za účelem obstarání si návykové látky. To znamená, že například v těžké formě závislosti již člověk ztrácí zájem o okolní svět, je pro něj důležité jen

⁶³ Srovnej: KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, s. 203-204.

⁶⁴ Srovnej: GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 20.

⁶⁵ Srovnej: MÁDROVÁ, E. *Prevence závislosti*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 7.

⁶⁶ MÁDROVÁ, E. *Prevence závislosti*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 8.

obstarání drogy, často hlavně trestnou činností. Stupeň závislosti je tedy i ukazatelem poruchy chování u jedince.⁶⁷

3.1 Druhy závislosti

Závislost se dá rozlišit různými způsoby. Jedním z nich je dle druhu návykové látky či jiného podnětu, na kterém se člověk může stát závislý. Druh podnětu nám tedy určuje, zda se jedná o závislost substanční či procesuální. Další způsob rozlišuje závislost podle jejího dopadu na lidský organismus, který může způsobit. V tomto případě se pak jedná o závislost psychickou nebo fyzickou.

Substanční závislost je odborníky označována jako závislost ingestivní. Jedná se o závislost na přijímaných návykových látkách. Patří sem veškeré drogy jako alkohol, nikotin, halucinogeny, ale i látky zdánlivě nevinné jako například káva. Substanční závislost navozuje změnu kognitivní i konativní činnosti. Procesuální závislost je závislost na určitém druhu činnosti. Do procesuální závislosti by se tedy dali zařadit závislí na hazardních hrách, workoholici, lidé nadměrně sportující či lidé donekonečna opakující náboženské rituály apod.⁶⁸

„Psychická závislost vzniká určitým druhem „návykové paměti“, která se vícenásobným použitím vytváří v mozku a funguje právě tak, jako kdybychom se učili nazpaměť básničku. Chemické látky, které předávají informaci v mozku dál, vytvářejí „cestu“. Z malé silničky k transportu informací se tak stává dálnice a každým užitím je lépe vybavena. Prání zažívat znovu a znovu opojení svádí k častějšímu užívání a nakonec vede k psychické závislosti.“⁶⁹ Tělesná závislost se projevuje při absolutní nebo relativní abstinenci psychotropní substance, kdy dochází k mučivým abstinenčním příznakům. Abstinenční jevy vznikají z toho důsledku, že biochemické hospodářství závislého je v mozku nastaveno na substanci a po určité době již není schopné fungovat bez drogy. Navíc pro udržování stále stejného účinku musí toxikoman zvyšovat substance, což je přitěžujícím faktorem závislosti. Tělesnou závislost je možné pomocí přiměřené lékařské péče překonat v poměrně krátké době. Oproti tomu psychická

⁶⁷ Srovnej: ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004, s. 10.

⁶⁸ Srovnej: KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, s. 204.

⁶⁹ GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 22.

závislost v pojetí klinické psychiatrie přetrvává po celý život. Člověk, u kterého se závislostní onemocnění vyvinulo, sice může vhodnou terapií změnit své naučené zkušenosti, ale závislosti se již po zbytek života nezbaví.⁷⁰

3.2 Vývoj závislosti a její příčiny

Patogeneze závislosti na návykových látkách je složitý a mnohvrstevný proces. S rozvojem psychologie a psychoterapie byly hlavní důvody rozvoje závislosti hledány v psychice lidí. „*Projevy návykových látek lze sledovat v našem mozku, který sám o osobě obsahuje tzv. neuropřenašeče (serotonin, dopamin, glutamin) a ty jsou spojeny s příjemnými pocity vnímání štěstí a libými emocemi. Když nám nějaká látka nebo činnost „dělá dobře“ zažíváme slastné pocity proto, že se uvedené látky v našem mozku uvolňují. Tyto chemikálie radosti v nás mají vyburcovat touhu opakovat činnosti, které jsou nezbytné k přežití.*“⁷¹ Předpoklady vzniku vývoje závislosti jsou velmi variabilní, proto je také na tuto problematiku pohlíženo z mnoha úhlů a je zkoumána různými vědními obory. Co se týče psychologických předpokladů vzniku a vývoje závislosti dají se nastínit v koncepcích hlubinné, behaviorální, sociální a vývojové psychologie.⁷²

Hlubinná psychologie staví na poznatkách klasické psychoanalýzy, neopsychoanalýzy a ego-psychologie. Psychoanalýza se opírá o předpoklady specifické osobnostní struktury závislých osob, které vyplývají z fixace na orální vývojové stádium. Vnější projevem této fixace je silná potřeba podpory a péče ze strany okolí a nízká tolerance vůči bolesti a frustraci. Závislé osoby si účinkem drogy uspokojují infantilní potřeby, které jsou jinak nepřijatelné. Stimulace je pro ně jakýsi únik z překážek a konfliktů, drogou si udržují psychickou rovnováhu. Neopsychoanalýza se začala zabývat účelem konzumu návykových látek a funkcí, které droga vykonává. Ego-psychologie chápala abúzus jako efektivní obranu, která se snažila navodit homeostázu organismu. Uvádí, že drogy se užívají k emočnímu zvládnutí vzájemného působení se světem. Proto užívání návykové látky není jen hledání vzrušení, ale jde o farmakologickou redukci emočního utrpení a stresu, které nemůže být dosaženo

⁷⁰ Srovnej: GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001, s. 22.

⁷¹ PAVLAS, I. *Člověk a drogové závislosti*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2001, s. 41.

⁷² Srovnej: PAVLAS, I. *Člověk a drogové závislosti*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2001, s. 29.

vlastními silami. Koncepce behaviorální psychologie odmítá pojetí závislosti jako nemoci a předpokládá, že závislost je naučeným chováním. Pro chování člověka je důležité nejen zpevňování pozitivními účinky drogy, ale i opakování zkušenosti s jejím užíváním. Sociální psychologie zase zkoumá vývoj závislosti ve zvláštnostech a strukturách společenských skupin. Zkoumá skupinové struktury, způsob jejich komunikace a vzájemné vztahy v interakci se závislou osobou. Vývojová psychologie pohlíží na tuto problematiku v souvislosti s vývojovými stádii člověka. Klíčový význam pro ni má zvládnutí kritických období života, od toho pak odvíjí prediktory abúzu návykových látek. Další model vývojové psychologie vychází z Piagetovy teorie kognitivního vývoje a uvádí, že závislost souvisí s postoji, které si jedinec vytvořil v raném dětství.⁷³

Bohužel se až doposud nepodařilo najít jednu jedinou příčinu, která by rozkryla důvody vzniku, trvání a popřípadě konce drogové závislosti. Tom Illes uvádí, že se jedná o velmi složitý jev a nelze ho zjednodušovat. Podle něho není správné ze vzniku závislosti „vinit“ ani jen drogu, ani jen osoby, u nichž k závislosti došlo a ani jen dobu nebo prostředí. Je třeba brát v úvahu všechny tyto i jiné příčiny a okolnosti a jejich vzájemné propojování. I z tohoto je zřejmé, že vysvětlení důvodu vzniku závislosti, je velmi složitý a závažný problém. Illes rozděluje faktory (příčiny) vedoucí ke vzniku drogové závislosti do následujících skupin:

1. faktory farmakologické (droga)
2. faktory somatické a psychické (osobnost)
3. faktory enviromentální (prostředí, rodina)
4. faktory percipitující (podnět)

Uvádí sice, že se nejedná o striktní rozdělení, nicméně jsou tyto faktory přítomny u každého jednotlivého případu drogové závislosti.⁷⁴

Výzkumy zabývající se toxikomanií jsou vedeny již od roku 1934, kdy byla v USA uznána jako duševní porucha. Tyto výzkumy částečně potvrzovaly, že se lidé stávají závislými hlavně pro účinky dané drogy, které jim pomáhaly řešit jejich stávající stav

⁷³ Srovnej: PAVLAS, I. *Člověk a drogové závislosti*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2001, s. 31-32.

⁷⁴ Srovnej: ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002, s. 7.

nebo jim nabízely něco, po čem toužili. „*Souhrnem můžeme mluvit o šesti základních nabídkách, kterými různé druhy drog disponují:*

- 1. Umožňují dosažení větší kontroly, moci nad sebou či nad druhými.*
- 2. Urychlují a zkvalitňují vlastní vývoj, umožňují zažít zvláštní poznání a tím si uvědomit více sám sebe či smysl svého života.*
- 3. Zbavují nepříjemného stavu, akutního či permanentního, např. pocitů neschopnosti, méněcennosti nebo stavů, které doprovázejí fyzické nemoci či jiné duševní poruchy.*
- 4. Vyvolávají slast, příjemný stav, zintenzivňují smyslové zážitky.*
- 5. Umožňují lépe se cítit uprostřed těch, kteří drogu běžně používají, usnadňují přizpůsobení.*
- 6. Pomáhají při asociálním životním stylu, kdy droga posiluje agresivitu a drogou posílená sebestřednost potírá empatii a potlačuje sebezpytování s případnými nepříjemnými výčitkami svědomí.*“⁷⁵

3.3 Důsledky závislosti

Důsledky a negativní dopady jednotlivých výše uvedených drog jsou výsledkem závislosti. V celkovém charakteru závislostí se hovoří o důsledku somatického a psychického a sociálního rázu.

V dimenzi somatického poškození jsou nejčastěji poškozovány vnitřní orgány jako játra, ledviny, CNS či cévy. Jedinec je často vyčerpaný a unavený, často spí. Některé drogy jsou do těla vpravovány injekčními stříkačkami, a proto je zde i značné riziko vzniku infekce hepatitidy a HIV. Nejviditelnějším důsledkem užívání některé návykové látky je samozřejmě zevnějšek člověka. Člověk začíná být vyhublý, objevují se mu po těle škrábance a vpichy. Jeho kůže je bledá až zašedlá a na tváři se objevují červené pupínky. Dalším důsledkem závislosti jsou neméně závažné psychické důsledky, které představují změny osobnosti vyvolané poškozením mozku, tzv. organický psychosyndrom. Jedinec má zcela deformováno emoční prožívání, vyskytuje se u něho zvýšená labilita a dráždivost nervové soustavy. Zhoršuje se mu pozornost, paměť (amnestický syndrom) a mění se u něj aktivační úroveň. Může se u něj projevat psychotická porucha až paranoia. V souvislosti se závislostí se člověku také mění

⁷⁵ KALINA K. a kolektiv, FROUZOVÁ, M. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 124.

hierarchie hodnot. Užívání návykových látek s sebou nese vážné sociální důsledky. Mezi některé z nich se řadí zhoršení prospěchu ve škole, ztráta v pracovní oblasti a neschopnost plnit rodičovskou roli. Život závislého člověka se zúží pouze na pole touhy po získání drogy, dospívá tak k výrazně chudšímu životnímu stylu. Stává se nespolehlivým, sobeckým, nesoběstačným a necitlivým k potřebám ostatních lidí. Odpoutává se od reality, parazituje na rodině a společnosti a ztrácí tak své přátele. Jeho chování je pro většinu lidí a okolí nepřijatelné. Stává se nespolehlivým a sobeckým, protože demonstruje svobodu a není soběstačný.⁷⁶

Nejzávažnějším a zcela běžným důsledkem závislosti je vznik trestné činnosti. Závislý člověk je schopen pro získání drogy podvádět, krást a prostituovat.

3.4 Děti a závislost na alkoholu a drogách

Dospívání je velmi individuální proces změn, který vede k vývoji od nezralého a závislého jedince k jedinci soběstačnému. Tento proces je velmi složitý, jelikož se jedná o komplexní biologickou, sociální a psychickou přeměnu. Pro mnohé jedince je toto období velmi obtížné, protože je plné náročných situací, které jsou pro něho nové a často poměrně komplikované. Adolescent se ocitá v situacích, kdy opouští svou dětskou roli, hledá nový smysl, potřebuje ventilovat agresivitu a mnohdy je také frustrován z pokusů svého chování, které se nezdařily. Chování člověka je třístupňový proces. Na začátku je nápad nebo potřeba něco udělat, následuje zkoumání a posuzování její vhodnosti realizace z pohledu sebe i společnosti a v poslední fázi přichází samotné konání, jednání, které má za úkol více či méně naplnit očekávání. Poznávání a prožívání vnějšího i vnitřního světa a regulaci chování má na starosti ego jedince. Právě u adolescenta je ego oslabeno, a tudíž může dojít k vynechání druhé části v procesu chování a po potřebě následuje ihned konání. Z tohoto důvodu se stává, že jedinec nepřemýšlí nad svým jednáním a hledá nový smysl v návykových látkách.⁷⁷

Zážitek z drog přináší opojnou radost, vzrušení a současně uvolnění, a proto je pro děti tak lákavé ji vyzkoušet. Mnozí drogu vyzkouší a říkají o tomto zážitku jen to nejlepší. Prostě to pro ně vypadá hezky. Ti, kteří to zkusili jednou, to zkusí znova a znova. Pro ně

⁷⁶ Srovnej: PAVLAS, I. *Člověk a drogové závislosti*. Ostrava: Centrum dalšího vzdělávání PdF OU, 2001, kapitola IV a NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2011, s. 24-25.

⁷⁷ Srovnej: KALINA K. a kolektiv, BROŽA, J. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 233.

je to pocit, který do této doby neznali. Řeknou si, že je to lepší než škola, než kino, než sex a pak už nedokážou přestat. Toto experimentování je mezi mládeží časté. Alespoň jednou to vyzkouší každý. Důvodem je ten pocit, který jim navodí dobrou náladu. Mladí lidé prochází mnoha fyzickými, psychickými i sociálními změnami. Mnohdy se s těmito změnami špatně vyrovnávají a mohou se cítit zmateně, osaměle, nešťastně. V takových případech větší měrou inklinují k užití prostředků, které jim navodí lepší náladu.⁷⁸

Stephen Arterburn a Jim Burns uvádějí faktory, které vedou děti k závislosti na drogách a alkoholu:

1. Biologický předpoklad – až 50% pacientů většiny protialkoholních a protidrogových léčen má alespoň jednoho z rodičů alkoholika. Pokud jsou alkoholici oba rodiče, hrozí dětem dokonce nadprůměrné riziko.

2. Tlak okolí – v době dospívání je vliv společnosti a vrstevníků na dítě obrovský. Jestliže s drogou experimentují přátelé, je pravděpodobné, že dítě drogu vyzkouší také, aby „nevyčnívalo“ z party. Ve skupině je velmi těžké udržet si svou vlastní identitu a nenechat se strhnout skupinovým jednáním. Není to však jen nápodoba skupiny, která může stát za užíváním drog, někteří s drogou začnou právě proto, aby byli odlišní. Nejrizikovější je ta skupina mladých, kde je užívání drog považováno za normální. K těm, co neužívají, se pak skupina chová lhostejně, ponižuje je a vysmívá se jim.

3. Postoj rodičů – rodiče mají na postoj svých dětí k alkoholu a drogám nejsilnější vliv. Jdou jim příkladem a v některých případech to dětem dokonce samy povolují. Rizikové jsou zvláště ty rodiny, kde panují extrémní poměry jako například přílišná svoboda, hraničící až s lhostejností či úplný opak v podobě přehnaně autoritativních rodičů. Frustrující pro dítě může být také tlak rodičů na to, aby bylo naprosto dokonalé a hodné. Studie potvrzují, že čím dříve děti s užíváním začnou, tím je větší pravděpodobnost vzniku závislosti.

4. Životní krize – v zátěžových situacích slouží alkohol či drogy k utlumení bolesti, k úniku z reality.

⁷⁸ Srovnej: ARTERBURN, S., BURNS, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno: Nová naděje, 2001, kapitola 4.

5. Deprese – dítě podléhající depresi či hněvu inklinuje k návykovým látkám.⁷⁹

3.4.1 Odlišnosti působení návykových látek u dětí

Děti a dospívající jsou náchylnější k vytvoření závislosti než dospělí. Závislost na návykových látkách se u nich vytváří podstatně rychleji. To, k čemu potřebuje dospělý jedinec roky či desítky let, zvládne dospívající třeba i během několika měsíců. Z tohoto důvodu je u dětí rizikové i „pouhé“ experimentování, které je u nich spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost, atd.).

U dětí existuje vyšší riziko těžkých otrav. Důvodem je nižší tolerance organismu, menší zkušenosti a sklon k riskování, který je v dospívání častý. V souvislosti s užíváním drog a alkoholu se u dětí zvyšuje riziko smrti z důsledku úrazu a otravy. Z podobných důvodů je také vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky. „*Ukazuje se, že v čím mladším věku je jedinec zasažen drogou, tím negativnější a silnější je dopad na osobnost.*“⁸⁰ Děti a mladiství, kteří jsou závislí na návykových látkách, bývají zřetelně zaostalé v psychosociálním vývoji. A to nejen v oblasti vzdělání, ale i citového vyžrání či sociálních dovedností. Užívání návykových látek u dětí a dospívajících u nich narušuje vytvářející síť mozkových buněk. Také recidivy závislosti jsou u dětí častější.

3.5 Krizová intervence

Cíle krizové intervence jsou aktuální (uklidnit klienta, stabilizovat jeho stav, snížit nebezpečí, že se krize bude nadále prohlubovat) a perspektivní (propracovat s klientem blízkou budoucnost, hledat v případě nutnosti další možnosti řešení).

V průběhu krizové intervence usnadňuje pracovník komunikaci klienta nejen s ním samotným, ale i s jeho okolím. Pomáhá mu správně odhadnout problém a účelně ho vyřešit, opětovně získat sebedůvěru a zmapovat možnosti podpory v okolí klienta (jak laické, tak profesionální).⁸¹

⁷⁹ Srovnej: ARTERBURN, S., BURNS, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno: Nová naděje, 2001, kapitola 4 a HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 27 a 56.

⁸⁰ MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 26.

⁸¹ Srovnej: KALINA, K. a kolektiv, MINAŘÍK, J. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 277.

3.5.1 Farmakologická léčba

Farmakologické přípravky se používají pro léčbu poruch souvisejících s užíváním opioidů. Pro léčbu na opioidech je k dispozici řada farmakologických intervencí, které mají sice různé zaměření, ale společný cíl (zlepšit zdraví a sociální fungování a snížit drogovou kriminalitu a obtěžování veřejnosti). Klíčovými znaky této intervence jsou především společné účinky různých drog na nervové okruhy. Proces závislosti je vymezen různými stadii často označovanými jako zahájení, pokračování, abstinence a relaps. Lze tedy blokovat proces odměny (nelegální drogy se nahrazují legálními, méně škodlivými).

Příkladem těchto legálních (méně závažných) drog, které jsou využívány při farmakologické léčbě:

Metadon: perorální podání, relativně dlouhý terminální poločas vylučování. Používá se při detoxifikaci od opioidů a k udržovací léčbě závislosti.

Buprenofin: se využívá jako lék při abstinenci a udržovací léčbě pacientů se závislostí na opioidech. Vyvolává subjektivní účinky a dlouhodobé terapeutické působení umožňuje podání méně než jedenkrát denně.

Naltrexon/Naloxon: užívá se v udržovací farmakoterapii osob, u nichž proběhla úplná detoxifikace od heroinu. Může se užívat až po dobu dvanácti měsíců kvůli prevenci relapsu. Nalox je efektivní při léčbě pacientů s předávkováním a při respirační depresi či kómatu vzniklých na základě předávkování.⁸²

3.5.2 Psychosociální intervence

Psychosociální intervence se užívá u léčby závislosti na drogách, při kterých neexistuje žádná efektivní farmakologická léčba. Jedná se zejména o léčbu závislosti na kokainu a amfetaminu. Psychosociální intervence se může využívat i v kombinaci s farmakologickou léčbou, zejména substituční udržovací léčbou.

Mezi psychosociální intervence se řadí například kognitivně-behaviorální terapie, motivační rozhovory a cue exposure therapy (CET). Kognitivně-behaviorální terapie

⁸² Srovnej: SCHULTE, B., THANE, K. etc. *Přehled účinnosti intervencí protidrogové léčby v Evropě*. Evropská komise: Úřad vlády České republiky, 2010, kapitola 6.

usiluje o modifikaci kognitivních funkcí, chování a názorů. Jedná se o nácvik určité dovednosti a praktického cvičení jak zvládat bažení po droze. Mohou být zaměřeny na prevenci relapsu. Z kognitivně-behaviorálních principů poté vychází motivační rozhovory, které se zaměřují na zvýšení motivace ke změně problémového chování. Tato metoda je často využívána jako krátkodobá intervence. CET je terapie založena na principech učení. Pacient je opakovaně vystavován podnětům způsobujících nebo spouštějících užití drogy. Zaměřuje se na kontrolu nebo změnu odezvy na tyto spouštěče.⁸³

Léčebné postupy jsou realizovány na základě dobrovolnosti. Proto je v případě léčby závislosti na drogách klíčovým faktorem zejména motivace uživatele k samotné léčbě a hlavně ochota dodržovat léčebný režim.

3.5.3 Prevence

Prevence spočívá v nemanipulativní a neagresivní intervenci. Cílem je posilování a podpora pozitivních podmínek a snížení škody způsobované užíváním či zneužíváním drog.

Rozdělení prevence:

1. Primární prevence – činnost zaměřená na posilování zdraví, zesílení obranyschopnosti. Jejím úkolem je zamezení vzniku psychických poruch. Důležitým motorem je mikroprostředí, zvláště pak rodina.
2. Sekundární prevence – včasné vyhledávání latentních stádií nemoci, omezení dalšího rozvoje psychických nemocí a poruch. Užívají se metody a techniky, které pomáhají diagnostikovat nemoc a projevy ve fázi, kdy je stav ještě reverzibilní. Cílem je přijmout fakt, že „mám problém“.
3. Terciární prevence – zdravotní rehabilitace s obnovením psychických, fyzických a sociálních schopností, usiluje o minimalizaci následků psychických onemocnění.⁸⁴

⁸³ Srovnej: SCHULTE, B., THANE, K. etc. *Přehled účinnosti intervencí protidrogové léčby v Evropě*. Evropská komise: Úřad vlády České republiky, 2010, kapitola 6.

⁸⁴ Srovnej: PAVLAS, I. *Člověk a drogová závislost*. Ostrava: Centrum dalšího vzdělávání PdF OU, 2001, kapitola XIII.

4. Drog: negativní důsledek využívání volného času

„Smysluplné naplnění volného času je jednou z forem, jak čelit sociálně patologickým jevům ohrožujícím děti. Nenaplnění volného času činností svádí jedince k destruktivním aktivitám. Dobře volená činnost přináší vnitřní uspokojení, radost z úspěchu, zvyšuje sebevědomí.“⁸⁵

Cílem současné výchovy ve volném čase je nejen děti vybavovat příslušnými kompetencemi, učit je smysluplně využívat jejich volný čas a chápat ho jako významnou životní hodnotu, ale také naučit je odolávat nástrahám, se kterými se v dnešní společnosti mohou setkat. Primární prevence sociálně patologických jevů ve volném čase se převážně zaměřuje na ovlivňování sociálního prostředí, se kterým se děti setkávají, na odhalování příčin a minimalizování podmínek vzniku závadového jednání a jeho recidivy.⁸⁶

Jako skupina, která je nejvíce ohrožena sociálně patologickými jevy, je označována skupina dětí bez zájmu. Další skupinou jsou pak děti, které sice navštěvují nějakou zájmovou činnost, nicméně se s ní neztotožňují a činnost je nenaplní. K budování a probouzení zájmu je nutné děti nejprve seznámit se širokou škálou volnočasových aktivit, pomoci jim při jejich výběru aktivity, při objevování vlastních dispozic a hlavně pomoci jim uvědomit si vlastní hodnoty a rozvíjet zdravé sebevědomí. Zvolená zájmová aktivita následně pak rozvíjí osobnost dítěte a učí ho kvalitně využívat svůj volný čas.⁸⁷

Výsledky studií ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách) ukazují, že užívání nelegálních drog se mezi mládeží začalo rozšiřovat převážně ve druhé polovině 90. let a na přelomu tisíciletí. Zkušenosti s konopnými drogami a extázemi výrazně rostly do roku 2003, v roce 2007 se poté užívání konopných drog mezi žáky a studenty stabilizovalo. Avšak i přes tento fakt je Česká republika zemí s nejvyšší prevalencí v Evropě.⁸⁸

⁸⁵ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2007, s. 58.

⁸⁶ Srovnej: HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2007, s. 58 a HÁJEK, B. HARMACH, J. a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004, s. 89.

⁸⁷ Srovnej: HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2007, s. 59.

⁸⁸ Srovnej: ŠKAŘUPOVÁ, K. *Zaostřeno na drogy 2/2010* : Trendy užívání drog v populaci ČR. Souhrn výsledků dosavadních studií. Praha: Úřad vlády ČR, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, 2010, s. 6.

4.1 Taneční zábavy

Z hlediska trávení volného času jsou za velmi drogově rizikové aktivity považovány návštěvy klubů, tanečních akcí a hudebních festivalů. Proto také existují významné studie, které se tímto vztahem zabývají. V letech 1998 – 2000 se Praha zapojila do projektu, který sledoval vztah mezi evropskou velkoměstskou mládeží navštěvující technoparty a užíváním drog. Na tomto výzkumu participovala i města jako Amsterdam, Berlín, Madrid, Řím, Curych a Vídeň. Ve všech těchto městech bylo osloveno 500 mladých lidí, v České republice byl jejich průměrný věk 20,2 let. Při výzkumu byl kladen velký důraz na analýzu specifických trendů v jednotlivých městech. Otázky, které k mladé generaci směřovaly, se týkaly jejich životního stylu, navštěvování technoparty a užívání drog. Výsledky z pražské metropole naznačily, že existuje jakýsi vztah mezi návštěvníky akcí s techno hudbou a užíváním drog, protože při těchto akcích jsou drogy značně rozšířené. Zvláště pak užívání více druhů nelegálních drog v kombinaci s alkoholem a tabákem.⁸⁹

Další studie Tanec a drogy byla zaměřena na elektronickou taneční hudbu a drogovou problematiku. Z výsledků studie za roky 2003 a 2007 vyplývá, že míra užívání drog je několikanásobně vyšší u návštěvníků tanečních akcí než u obecné populace, a to zejména u mladých lidí ve věku 15-24 let. *„Větší zkušenosti respondentů se týkají všech nelegálních drog, alkoholu a případně i jejich kombinací. Alespoň jednu zkušenost s konopnými drogami měla ve všech sledovaných letech naprostá většina respondentů, zkušenost s extází přiznaly více než dvě třetiny dotázaných. Prostředí hudební zábavy a tanečních akcí jsou také místa, kde dochází k největšímu nárůstu užívání kokainu v ČR.“*⁹⁰ Počet jedinců, kteří kokain vyzkoušeli alespoň jednou v životě, se od roku 2003 do roku 2007 zvýšil přibližně o polovinu.

4.2 Virtuální realita

V současné době se u mladé generace setkáváme s výrazným nástrojem společenské konformity, a to s médii. *„Média ve stále větší míře a rozsahu vtiskávají do mysli*

⁸⁹ Srovnej: ZEMAN, P. a kol. *Vybrané aspekty drogové problematiky z pohledu občanů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15-16.

⁹⁰ ZEMAN, P. a kol. *Vybrané aspekty drogové problematiky z pohledu občanů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 17.

*a vědomí člověka obsahy, které vůbec či jen v malé míře odrážejí realitu přirozeného světa a ve stále větší míře produkují mediální a virtuální realitu. Hlavní proud mladé generace je ve značné míře manipulován médii a názory a postoje produkované médii přijímá.*⁹¹

Děti tráví až dvě třetiny volného času s médii. Dochází k digitalizaci životního pole a způsobu života mládeže. Dnešní mládež je charakterizována jednotlivými technologiemi a proto bývá nazývána generací on-line. Důsledkem virtuální reality mladého člověka je však vytěsňování vitální složky z jeho života. Dominantními volnočasovými aktivitami jsou u dětí činnosti spojené s počítačem a sledování televize. Až 76% dětí sleduje televizi denně. *„Hédonistická a pragmatická orientace mladé generace s absencí společenské vize přispívají k pokračujícímu rozšiřování konzumace alkoholu, nikotinizmu a konzumaci drog.*⁹² Mladá generace je k užívání drog stále tolerantnější, dokonce lze konstatovat, že každá nastupující generace je stále více drogově liberálnější.⁹³

⁹¹ MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 25.

⁹² MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 25.

⁹³ Srovnej: MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 26.

Závěr

V bakalářské práci se snažím zjistit vztah mezi nekvalitně využívaným volným časem a drogovou závislostí. Práci jsem rozdělila na čtyři kapitoly, ve kterých se snažím jednotlivé aspekty zjišťovaného vztahu přiblížit a vysvětlit. První kapitola popisuje, co si pod pojmem volný čas lze představit. Uvádím různé pohledy na volný čas a představuji pozitivní a negativní vymezení pojmu volný čas. V této kapitole kladu velký důraz na různé činitele, které mohou u dítěte volný čas a následný výběr volnočasových aktivit ovlivňovat. Druhou kapitolou se snažím přiblížit drogovou historii a popsat některé návykové látky jako alkohol, konopné látky, kokain a heroin. Další část práce jsem věnovala samotné závislosti, jak vzniká, jaké jsou její příčiny a důsledky. Také se snažím vysvětlit příčinu vzniku závislosti u dětí, a jak destruktivní dopady na jejich organismus drogy mohou mít.

Cílem této práce bylo zjistit, zda vůbec existuje nějaký vztah mezi nekvalitně využívaným volným časem a užíváním drog. A právě tomuto vztahu se věnuji ve čtvrté kapitole. Užívání nelegálních drog se mezi mládeží začalo rozšiřovat převážně ve druhé polovině 90. let a na přelomu tisíciletí. Ohroženi jsou převážně děti bez zájmu nebo ty děti, které sice navštěvují některé z nabízených volnočasových aktivit, ale neztotožňují se s nimi. Pomocí studií, které byly zjišťovány Institutem pro kriminologii a sociální prevenci dokládám, že opravdu existují některé volnočasové aktivity, které zvyšují riziko užívání drog. Na toto téma byli vedeny dvě studie. První studie probíhala v letech 1998-2000 a druhá v letech 2003 a 2007. Obě studie jsou zaměřeny na vztah mezi návštěvníky hudebních akcí a užíváním drog. Z výsledků studie je patrné, že jsou drogy při tanečních zábavách, zvláště s elektronickou hudbou, velmi rozšířené. Alespoň jednu zkušenost s některou z drog přiznala naprostá většina respondentů. Při této volnočasové aktivitě se nejčastěji užívá více druhů nelegálních drog v kombinaci s alkoholem a tabákem. Přestože údaje z uvedených studií nelze vzhledem ke způsobu výběru respondentů zobecnit na celou populaci České republiky, je důležité trendy užívání drog v prostředí hudební scény sledovat, a to i z toho důvodu, že právě na těchto akcích se nejčastěji objevují nové typy syntetických drog.

Mezi další volnočasovou činnost, která má vliv na užívání drog, se řadí v dnešní době stále se rozšiřující virtuální realita. Nové technologie v podobě počítače, internetu či mobilního telefonu jsou fenomény, které základním způsobem formují dnešní mladou

generaci. Dominantní volnočasovou aktivitou se stává sledování televize. Lidé s médii tráví stále více svého volného času. Tento fakt má za následek vytěsňování vitální složky ze života mládeže. Mládež využívá svůj volný čas bez zaujetí. Právě tento styl života, s absencí společenské vize, přispívá k rozšiřování konzumace drog.

Touto prací bych ráda přispěla k pochopení toho, že závislost na drogách je velmi závažný společenský problém. Je potřeba, abychom si uvědomovali jeho důsledky a dopad nejen na jedince samotného ale i na celou společnost. Závislost může vzniknout i z maličkosti a právě těmto maličkostem bychom měli věnovat pozornost. Je velmi důležité mít oporu v někom blízkém, v rodině. Rodinné prostředí by svojí vhodnou výchovou mělo dbát na kvalitní využívání volného času.

Seznam použitých zdrojů

- 1) ARTERBURN, S., BURNS, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno: Nová naděje, 2001. 211 s. ISBN 80-86077-03-9.
- 2) ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.
- 3) ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3.
- 4) GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001. 144 s. ISBN 80-7202-950-0.
- 5) HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 65 s. ISBN 978-80-7290-265-1.
- 6) HÁJEK, B. HARMACH, J. a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1.
- 7) HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1.
- 8) HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001. 136 s. ISBN 80-247-0135-9.
- 9) HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- 10) ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. 55 s. ISBN 80-85866-50-1.
- 11) JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.
- 12) KALINA K. a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti I, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.

- 13) KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. České Budějovice: Jihočeská univerzita-Teologická fakulta, 2011. 47 s. Bez ISBN.
- 14) KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. 279 s. ISBN 80-7178-551-2.
- 15) MÁDROVÁ, E. *Prevence závislostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-70-9.
- 16) MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 248 s. ISBN 978-80-86723-93-8.
- 17) NEŠPOR, K. *Návykové chovné a závislost*. Praha: Portál, 2011. 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
- 18) PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- 19) PAVLAS, I. *Člověk a drogové závislosti*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2001. 116 s. ISBN 80-7042-197-5.
- 20) PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- 21) PRŮCHOVÁ, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. 328 s. ISBN 80-7178-579-2.
- 22) SCHULTE, B., THANE, K. etc. *Přehled účinnosti intervencí protidrogové léčby v Evropě*. Evropská komise: Úřad vlády České republiky, 2010. 140 s. ISBN 978-80-7440-042-1.
- 23) ŠOLC, P. *Skupinová dynamika a práce se školní třídou*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. 83 s. ISBN 978-80-7372-792-5.
- 24) TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Sociálněpatologické aspekty zneužívání drog u pražské mládeže*. Praha: IKSP, 1999. 82 s. ISBN 80-86008-62-2.
- 25) VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

- 26) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.
- 27) *Zaostřeno na drogy*, periodická publikace Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti č. 2/2010, Praha: Úřad vlády ČR, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, 2010, ISSN 1214-1089.
- 28) ZÁŠKODNÁ, H. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská universita – filozofická fakulta, 2004. 64 s. ISBN 80-7042-689-6.
- 29) ZEMAN, P. a kol. *Vybrané aspekty drogové problematiky z pohledu občanů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 136 s. ISBN 978-80-7338-112-7.

Abstrakt

KOHOUTOVÁ, J. *Drogová závislost jako důsledek nekvalitně využívaného volného času*. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. K. Diallo.

Klíčová slova: volný čas, využívání volného času, drogy, návykové látky, závislost, krizová intervence, taneční zábavy, virtuální realita.

Práce se zabývá vztahem mezi nekvalitně využívaným volným časem a drogovou závislostí. Je teoretického charakteru a opírá se o studie zjišťované Institutem pro kriminologii a sociální prevenci.

Práce vysvětluje aspekty volného času a jeho využívání. Popisuje činitele, kteří mohou volný čas a následný výběr volnočasové aktivity ovlivnit. Přibližuje drogovou historii a odhaluje problematiku závislosti. Snaží se vysvětlit příčiny a důsledky, které s sebou závislost přináší. Zvláště se pak zabývá závislostí u dětí a mládeže. Poslední část práce odkrývá některé volnočasové aktivity, které mají vliv na užívání drog. Z výsledků studií, které byly Institutem pro kriminologii a sociální prevence zjištěny, je patrné, že mezi tyto aktivity se řadí taneční zábavy, převážně s elektronickou hudbou. Také virtuální realita, která se v současné době stále více rozrůstá, může zvyšovat drogovou závislost.

Abstract

Drug addiction as a result of not properly using leisure time.

Key words: leisure time, using leisure time, drugs, addictives, addiction, crisis intervention, dance activities, virtual reality.

The work deals with relationship between poorly used leisure time and drug addiction. It is theoretical and it is based on studies from the Institute for Criminology and Social Prevention.

This work explains aspects of leisure time and its use. It describes the facts which may leisure time and selected activities affect. It describes drug history and reveals the problems of addiction. It tries to explain the causes and consequences that drug addiction brings. In particular, it deals with children and youth addictions. Last part reveals some of the leisure time activities that have an impact on drug use. The result of studies that have been done by the Institute for Criminology and Social Prevention is clear that among these activities that include dance, mostly electronic music and virtual reality may increase drug addiction.